

שמעתא עמיקתא

גליון קצ"ט | פרשת כי תשא | תשפ"ד | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

משיעורי הרח"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לאכול 'בשר מתורבת' עם גבינה

א. היוצא מהסמא / בשר הפורש מן החי דבבר שאינו נראה לעין. ב. איסור שהשתנה / פנים חדשות. ג. השתנה ע"י כימיה וחזר להיות ראוי.

ד. ביטול בשיים / זה וזה גורם. ה. תאי הגזע מופקים מחלקים שהם בכלל מיא בעלמא. ו. אם חשיב בשר / מראית העין. ז. לשמחת יו"ט / בתשעת הימים.

פתחה

בשר מתורבת (או בשר סינטטי - בשר משובט) הינו בשר המיוצר בתנאי מעבדה (ולכן נקרא 'מתורבת' על שם 'תרבות תאים' שפירושו תהליך שבו תאים גדלים בתנאים מבוקרים). תהליך הייצור הוא באמצעות איסוף של תאי גזע המצויים בבע"ח בין טהורים בין שאינם טהורים (תא גזע פירושו תא שעדיין לא עבר תהליך התמיינות סופי לסוג רקמה).

לפי מה שבררנו יש שיטות שונות של הפקת תאי גזע מגוף הבהמה. באר"י לצורך ייצור בשר בקר מוציאים תאי גזע ממי השליה של בעלי חיים בעודם חיים. ולצורך ייצור של בשר עוף מוציאים תאי גזע מביצות מופרת. תאים אלו מתרבים, התא ראשון מכפיל את עצמו פעמים רבות. הם ניתנים בתמיסה של חומרי הזנה המעודדים שכלולם עד ליצירת רקמה (שריר, שומן, דם, עור ועצם). את התאים המשתכפלים מציבים על פיגום המעודד את גדילת הרקמה עד שהבשר מוכן. בעבר לחומר הזנה השתמשו בסרום (מרכיב של הדם שמופרד ממשק המרכיבים התאים שבדם), אבל לעת עתה, תמיסת ההזנה והפיגום עשויים מחומרים שמקורם מהצומח או חומרים סינטטיים. לפעמים ייתכן חומרי טעם וכדו' לצורך שיווק.

כמו כן קיים מאכלי חלב המיוצרים מחלבון חלב באמצעות תהליך התססה (פרמנטציה) של שמרים. המוצר הסופי הוא אבקת חלבון, שהיא חומר הגלם על בסיסו ניתן לייצר מוצרי חלב שונים כמו גבינות או יוגורטים וכדו'.

ויש לדון האם בשר וחלב מתורבתים דינם כבשר וחלב לכל דיני התורה, האם כשמיוצרים מבהמה טמאה אסורים באכילה, וכן כשמיוצרים מבהמה טהורה האם יש בתערובתם משום איסור בב"ח דאין, וכן אם חשיב בשר לענין שמח יו"ט וכדו'.

א. היוצא מהסמא / בשר הפורש מן החי בדבר שאינו נראה לעין

אייתא בבבב"ב (ה: ו) **ובשו"ע** (יו"ד סי' פא) היוצא מן הטמא טמא. וע"י עוד בחולין (קכ: ד) אמר ר' יוחנן לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי, ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה בשר מן החי. **ופרש"י** דאבר חי מקרינן נפש שאם יתחכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה חוזרת כו'. ובשר בשדה - משמע שפירש ממקומו זהו בשר מן החי, ע"כ. ועיי"ש (קכ: ד) דאמר רב אבר מן החי צריך כזית מ"ט אכילה כתיבה ביה. וכן פסק **הרמב"ם** (מא"י פ"ה ה"ט). ועיי"ש עוד (קא: ד) שנה"י ר"י, ר"א וחכמים אם נוהג אף בטמאין. **והרמב"ם** (מא"י פ"ה ה"א) **והטור** (יו"ד סי' סה) פסקו להקל כחכמים. וכת' **הב"י** דלפי דרכו של **הטור** שאינו מכניס עצמו לכתוב אלא האסור והמותר בלבד, לא החייב הפטור, ולא הו"ל לכתוב דאינו נוהג אלא בטהורים דמאי נפק"מ הא טמאים בלא"ה אסרי, אלא שנמשך אחר דברי הרמב"ם, ע"כ. **והשו"ע** (סע"א - א) פסק דאמה"ח אסור בבהמה, חיה ועוף. אבר הפורש מן החי, חתי, אסור, ובשר הפורש מן החי אסור. **והדרכ"ט** (סי' א) הביא דח"ש אסור באמה"ח. וע"י בזה **בערוה"ש** (אות טו). ובענין דין אבמני"ח בפירשה בעלמא. ע"י **בפחד יצחק** (ערך אבר מן החי אות א) ע"פ **תשובת זרע אברהם** (יו"ד סי' כו) הובא **בדרכ"ט** (שם ד"ה ולענין).

ואע"פ שהתאים אינם נראים לעיני אדם, ע"י **במנח"ש** (תני סי' ק אות ב) שכת' בענין איסור כלאים ע"י הנדסה גנטית, שמכניסים חלקיקי תאים מבריה א' לשניה, ובה משנים את תכונותיה של השניה, דאסור, דאע"פ שאין חלקיקים אלו נראים לעין האדם, כיון שאנשים מטפלים בחלקיקים האלה ומעבירים אותם ממין א' לשני הרי זה חשיב ממש כנראה לעינים. אולם עיי"ש דדוקא בכלאים אמרינן כן כי סוף "השדה" זרועה משני מינים, אבל בני"ד י"ל דידעה דלא חשיב איסור. וע"י להלן בשם **החזו"א**.

ב. איסור שהשתנה / פנים חדשות

ויש לדון דבני"ד החתיכה חשיבה היתירא כי פנים חדשות באו לכאן, דכבר הביא **הרא"ש** (ברכות פ"ו סי' לה) בענין המוש"ק **דחרי"ז** (**המ"ה**) **הלוי ז"ל** היה אוסר לאכול מפני חשש דם, **וה"ר יונה ז"ל** פ"י דאפשר ליתן בו טעם להתייר ולומר דפירשא בעלמא הוא אע"פ שמתחלה היה דם לא חיי' להכי **דבתור השתא אזלינן**, שהרי הדבש אינו נפל בו חתיכה של איסור ואע"פ שהאיסור נימוח בתוך הדבש כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו לדבש, כמו דבש דינינו ליה ומותר, ולא כמי אע"פ שמתחלה היה דם כיון דיצא מתורת דם ואכי השתא אזלינן ואע"פ שנתון טעם לשבח בתבשיל, ונ"י דלא אפי' ראיתו צריכה ראייה, ע"כ. **והמ"א** (סי' רטז סי' א) תמה על **הרבינו יונה** דאמר' **בבב"ב** (ו:) דחלב חידוש הוא כיון דדם נעקר ונעשה חלב הו"ל לאסור, א"כ ש"מ **דבתור מעיקרא אזלינן**, וכי"ת נילף מחלב הא קיי"ל דמחידוש לא לפינן, ואין לומר דהמוסק פירשא בעלמא הוה ולא הו' מאכל כלל, דא"כ לכי"ע שרי (ולא היה הרא"ש חולק בדבר, מחצה"ש) מידי דהו' אכשרה שיינקה מן טריפה דמותר להעמיד גבינות בקיבתה **[חולין] (קטו: ד)** **ושו"ע** (יו"ד סי' פא ע"א ו), ועוד דהדבש הוא טוב למאכל, ומש"כ **הר"י** דפירשא בעלמא הוא היינו שאין עליו תורת דם וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, ובגי אפרוח שנולד מביצה טריפה אמר' **[תמורה] (כא: ד)** כל כמה דלא מסרח לא גביל ובעינדא דקגביל עפרא בעלמא הוא, משמע דאי לאו ה"ט אסור דבתור מעיקרא אזלינן, וא"ית הי"נ קודם שנעשה מוסק עפרא הוא כי מי יודע זה, ועוד דגבי דבש מאי איכא למימר וצ"ע, ע"כ.

ובאמת בהא דאפרוח מצינו **בר"ן** (ע"ז טו: ברי"ק ד"ה מסירה) שהביא שאף שדרך לערב בדבש דברים אחרים ונימוחים בתוכו וחוזרים להיות דבש, מ"מ שרי, לפי שהמתערב בו ע"ש שלא נימוח מסריח ומותר, דעפרא בעלמא הוא, וכדאמרינן **בתמורה** (כא:) אפרוח ביצת טריפה מותר, דאימתא לכי גדיל כל משרח, ההיא אפרוח עפרא בעלמא הוא, ע"כ. ומבואר דלא כ**המ"א**, וכבר העיר בזה **בהגהות החת"ס** על **המ"א** שם. וע"י **בחק יעקב** (סי' תסז אות טו) **ובגינת ורדי** (לפמ"ג כלל טא) שיוצא מדבריהם דכל ששתנה לדבר המותר וכן דבר שנעשה עפרא בעלמא, אף שלא נשתנה לדבר המותר שרי ובהו מודה **המ"א**. ועיי"ש **במנח"י** (ח"ה סי' ה אות לב) שכת' **שהמ"א** ס"ל דהמוש"ק אינו ברור שנעשה עפרא אבל היכא דפשיטא נדעשה עפרא מודה דשרי כמו באפרוח מביצת טריפה.

וע"י **במ"ב** (סי' ק) שכת' שהרבה פוסקים מתיירים בזה, דאזלינן בתר השתא, והשתא לאו דם הוא, אלא עפרא בעלמא שנתון ריח טוב, וע"י **בא"ר** שמצדד להורות כן, **ובפמ"ג** מצדד ג"כ דיש לסמוך על דבריהם להקל אף לכתי' ביש סי' נכגוד בתבשיל. **והחזו"א** (יו"ד סי' יב סי' ק) כת' **דהרבינו יונה** ס"ל דכל **ששתנה למאדש אינו אסור**, דהוי כנתאפס ונברא אח"כ דבר חדש, וכגידולי איסור דבבר שזרעו כלה, ומ"מ הכל לפי השינוי, דהא באפרוח שנולד מביצת טריפה בעי למיסר אף **לרבינו יונה**, דשינוי בין גשם הביצה לגשם האפרוח אינו גדול כ"כ והיינו בשר היינו ביצה, **והר"י** לא אסרו משום מתהוה כמו חלב דדם הוא שנעקר דע"כ כל שמשנתנה לא מקרי גורם של איסור, ובחלב משום דכל הדם הוא המוחה, **והרא"ש** שחוכך להחמיר אפשר דלא משום מתהוה אלא דלא קים ליה דשינוי מאוכל לאוכל מקרי מחדש אלא חד מלתא היא ובאיסורו עומד, ונתיישב מה שהקשה **המ"א**, ע"כ. וע"י **בשמעתא עמיקתא** גליון תקס"ב שהארנב בסיד' בדעת ר"י דאזלינן בתר השתא. ואע"פ שבני"ד גם התא אוכל הוא, מ"מ י"ל דדמי לאפרוח שנולד מטריפה דשרי אע"פ שהשתא אוכל הוא.

ג. השתנה ע"י כימיה וחזר להיות ראוי

ועיי"ש **בחזו"א** (ד"ה י"ט) שכת' דיש לעיין למה חשיבה הביצה כי אסרחה עפרא כיון דעומדת לגבל, מאי שנא משאר עשומד לחמע עיסות וקמח שאינו ראוי לכוס דלא חשיבה עפרא, ואפשר דבעינן ליהא מינו עומד לכך אבל מה שיחד זה לכך לא מהני, ועוד דחסרון בישול לא חשיב חסרון, וכמו דמהני אם יכול לשרותו מעל"ע ויהא צדנת **בנדה** (נד:) , ומשמע **בע"ז** (ע"ז סי' ה) דה"ה לענין איסור, אבל אם צריך שריה יותר ממעל"ע מותר, אבל ריקום הוי מותר, **והרא"ש** שחוכך להחמיר אפשר דלא משום מוציאין במלאכת כימ"א אטומים מאיסור ונותנין אותן אח"כ למאכל לתקנו אי נפסל באמצע מאכילת אדם ואינו ראוי לא בפני"ע ולא לתעובות, אף שעומד לגמור מלאכתו ויהא ראוי למתק הקדירה מותר, אבל אם לא נפסל באמצע תלוי במח' הרי"י והרא"ש, ע"כ.

ומשמע מדברי **החזו"א** דאף דבר שאינו בר אכילה מחמת קטנותו אינו בכלל אינו ראוי לאכילה. ועכ"פ יוצא לפי דבריו דאם נחשב התא כלא נפסל לאכילה הוא מח' בין הרא"ש והר"י אם חשיב פנים חדשות, ואם חשיב נפסל לכי"ע שרי. ושמענו שבזמן שהתא ניתן בתמיסה של חומרי הזנה מסתבר דאינו ראוי לאכילה כלל. וע"י **באג"מ** (יו"ד ח"ב סי' כד) שכת' דאין לאסור מדין יוצא מן הטמא דבר שלא היה ראוי לאכילה אף שאח"כ נעשה ראוי. וע"י עוד להלן בשם **השל"ה והחזו"א**.

פניני הלכה

האם כבד צריך הדחה אחר צלייתו

כת' **המרדכי** (חולין סי' תיש) נ"י לראב"ה דאם צלאו הכבד ולא הדיתו ונתנו לקדירה, אין לחוש, דנורא משאב שאבי, ואע"ג דנ"י לכלוך דם, מוהל בעלמא הוא. וכתב **הב"י** (יו"ד סי' ע"ט) דנראה מכה"ל דלכתחילה צריך להדיתו אחר צלייתו כשרוצים לבשלו. ומצאתי כתוב (תשובת מהרי"ל סי' קכ"ו) שהטעם מפני המלח הנדבק בו, ויש ג"כ למיחש משום מראית העין שיתאדם הבשר, וכן בשר שנמלח בשיפוד ורוצים לבשלו ג"כ צריך להדיתו מטעם זה. ויתבאר בסי' ע"ו. וצ"ל דמ"ש שיתאדם הבשר היינו מחמת הבישול, דא"כ אפי' באין רצונו לבשלו אחר הצלייה תבעי הדחה, מיהו לא נתברר בדבריו מה עיני מלח הנדבק בו להא דרוצים לבשלו אחר הצלייה, והלא אף ללא הבישול לכאור יש להדיתו מחמת המלח הנדבק בו.

וז"ל תשובת **מהרי"ל** שם - ומה ששופכין על הכבד [מים] כשרוצין לבשלו אחר צליה, וכתבת מטעם שהצוננים מקרישין הים, הגע עצמך, אם כבר נתקרר יום או יומיים, אפי' חם נוהגין כן, אלא הטעם משום המלח הנדבק בו, וכשאוכלין אותה בעין אותו מלח אין אוכלין. וכן בשר שנמלח בשיפוד שרוצין לבשלו ג"כ צריך לשפוך עליו [מים] תחלה, ויש גם כן למיחש משום מראית העין שיתאדם התבשיל. עכ"ל.

נמצא, דטעמא דמלח הנדבק הוא דוקא היכא דמבשל הבשר, משום דהיכא דאוכלו אחר צלייתו ואין מבשל אותו, הרי המלח בעין ונוהר שלא לאוכלו. וטעמא דמראית עין, הוא משום שיתאדם התבשיל.

מיהו **בד"מ** (שם) כתב על דברי הב"י בזה"ל - ובאגור בשם מהר"י מולין דלהו נהגו לשפוך מים על הכבד אף כשרוצין לאוכלה בלא בישול משום מלח הנדבק בה.

וכ"כ **בתורת חטאת** (סי' כ"ד אות ח).

ודבריו צ"ב דז"ל **האגור** (אפק קצ"ו) - כתב גדול מהר"רי מולין ז"ל מה ששופכין על הכבד מים אחר הצליה, נראה לו הטעם משום מלח הנדבק בו, וכשאוכלין אותה בעין אותו מלח אין אוכלין. וכן בשר שנצלה בשיפוד ורוצין לבשלו צריך ג"כ לשפוך עליו מים תחלה. עכ"ל. הרי מבואר להדיא בדבריו דהמנהג היה להדית הכבד אחר הצליה דוקא אם רוצה לבשלו, וטעמא, דהיכא דאוכלו בלא בישול הרי המלח בעין ורואה אותו ומסירו.

וכבר עמד בזה **המנחת יעקב** (על התורת חטאת הנזכר סי' ק"ו) דלא מצא כן באגור, וכת' דאפשר דכיון דתחילה כתב האגור בסתם מה ששופכים מים על הכבד אחר צליה, הבין הרב דמשמע אף באין רוצה לבשלו אח"כ ג"כ בעי הדחה, אבל באמת זה אינו דא"כ איך כתב אח"כ וכשאוכלין אותו בעין אותו מלח אין אוכלין וכו'. וכן מבואר במהרי"ל. וסיים - לכך נראה פשוט היכא דלכא מנהג אין להחמיר, והיכא דנהוג נהוג.

ועיי' **בבנה"ג** (סי' ע"ג הגהות ב"י סי' ק"ה) דתלה ההיא דינא דהדחת הבשר אחר הצליה בבי' הטעמים שכתב מהרי"ל, דלטעם שהוא מפני המלח הנדבק בו, אפי' רוצה לאוכלו צלי צריך הדחה, וכמ"ש בת"ח, אבל לפי הטעם שכתב למיחש למראית עין שיתאדם התבשיל, אם אוכלו צלוי א"צ הדחה. וצ"ע דאחר שראה דברי המהרי"ל, כיצד לא העיר על דבריו ממי"ש המהרי"ל דכשאוכל הבשר בלא בישול הרי המלח בעין ומסירו.

אחר כל זאת, דינא כתב **הרמ"א** בסי' ע"ג (דין צליית הכבד) סי' א' וכשבו לבשלו אחר הצלייה, ידיחנה תחילה אחר הצלייה קודם הבישול, מיהו אם לא הייתה ובשלה כך מותר. ובס"ה כתב - נהגו להדית כל כבר אחר צלייתו משום דם הדבוק בה, מיהו אם לא הייתה צולית, וכיוצא בזה כתב בס' ס"ב לענין צליית בשר (שלל הופטר במליחה) - ל"א דכל צלי צריך הדחה אחר צלייתו, משום דם הדבוק בו, וכן נוהגין לכתחילה. מיהו אם לא הדיתו ואפי' בשלו כך מותר.

והוא **הש"ך** בסי"א (סי' ה) ידיחנה תחילה - הטעם מפני המלח הנדבק בו, ויש ג"כ למיחש למראית העין שיתאדם הבשר, וכן בשר שנצלה בשיפוד ורוצים לבשלו צריך להדיתו ג"כ מטעם זה. עכ"ל הב"י. וכ"כ הרב בסי' ע"ז סי' ב'. ובס"ה (סי' י"ח) כתב נהגו להדיתו וכו' - כלומר אפי' רוצה לאוכלה כך צלוייה.

שו"ר **בדרכ"ת** (סי' קג סעי' ט) שכת' בשם **מוה"ר שמעון סופר ז"ל** שאסר הגליצירן הנעשה מחלב (בצירי) ע"י מלאכת הכימיע שמקייב אותו וע"י ביטול והתחבולות עד שמפרידין ממנו כל הפסולת מכל טעם חלב שבו. וע"י בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון תקס"ב. אלא דאפשר דהוא אף זצ"ל יודע הלכה כי אין כאן פירוק האיסור עצמו ע"י מלאכת הכימיע אלא אתר בעלמא בלבד. וע"י עוד **בחזו"א** (שם ס"ק ד) שכת' הדיכן שהשינוי מתבצע ע"י מעשה אדם הוא טעם להפקיעו שם האיסור יותר משינוי בעלמא ובידי שמים. ובדרך זה ראיתי שכת' **בצי"א** (ח"ו סי' טו אותיות ד - ה).

ד. ביטול בששים / זה וזה גורם

ונר' דעל הצד שהתא אסור אין לומר דבטל ע"י התאים שהתרבו לאחר מכן שהם פי כמה יותר ממנו, כי לפי המומחים התרבות התאים היא ע"י שכפול אותו תא גזע המקורי שמתחלק ומתרבה הוא בעצמו, ואף אם היו מתרבים תאים חדשים אכתי י"ל שתא הגזע הוא בגדר מעמיד דאינו בטל לדעת **השו"ע** (יו"ד סי' פו סעי' יא) שפסק המעמיד בעור קיבת נבלה, וטריפה, ובהמה שטאה, ואוסר בכל שהוא, ע"כ. ו**המהר"ל** (פכ"ה סי' ק) נקט דאפילו המעמיד בעור קיבת נבלה בטל בששים. וכן פסקו **הש"ך** (סי' ק) (לה) ו**הב"מ** (סי' תמב סי' ט) ו**המ"ב** (סי' תמב סי' ק) ו**הדגמ"ר** (על ש"ך שם) הביא ראיה למהרש"ל מרש"י (חולין קטו: ד"ה היה זו אסורה) ונשאר בצי"א. והכרעת **האג"מ** (יו"ד סי' כ"ב ד"ה דבבר דר"ה אבל) דהוי ספק דמינא וע"כ באיסור תורה יש להחמיר אבל באיסור דרבנן או ספק איסור דא"י יש להתיר ביש ששים נגד האיסור אף שהוא מעמיד, מדין ספק דרבנן ומדן סי"ס, ע"כ.

אלא דאכתי יש לדון בזה כי התא מתרבה בסיוע חומרי הזנה כנייל עד ליצירת רקמה, ושנינו **בע"ז** (מח: - טו). דכל שדבר איסור ודבר היתר גורמין לו, כגון פרה שפטמה בכרשיני ע"ז, מותר. וכן פסק **השו"ע** (יו"ד סי' קמב סעי' יא).

אלא דע"י **ברש"י** (ע"ז מט. ד"ה והבירק) שכת' דהטעם דאמרין זוזיז גורם מותר הוא מפני שהאיסור מתבטל בהיתר. וכ"כ **הר"ן** (ע"ז כא בר"ק). וכן פסק **המ"א** (סי' תמב סי' ד). וכן הוכיח **באבני מילואים** (סי' ו). ולפי"ז י"ל שדבר המעמיד שאינו בטל אפי' באלף שמא לא אמרין בו זוזיז גורם. מיהו **התוס'** (ע"ז מט. ד"ה שאם) לא תירצו כהר"ן הנ"ל ומשמע דלא י"ל דמטעם ביטול אתינן עלה. וע"י **ביתור חסד** (סי' שהביא **הרמב"ז** (מנחה פי"ה הי"ד) ס"ל כהר"ן).

אלא דשו"ר **בתורת אדם** (שם) דביטול זה אינו ביטול בכמות של רוב, ולא אפי' בכמות של חד בחד, אלא ע"י שצד היתר מתערב עם צד האיסור ואין מניחו לפעול גרמת ההתחדשות עד תומו הרי מבטל היתר מן האיסור את התוצאה של התחדשות, וממילא גם אם ההיתר הוא מיעוט בכמות מ"מ אבד האיסור ע"י היתר זה הכח לאסור. וכן ביאר **שבט הלוי** (ח"ח סי' ק). אלא דמ"מ עיינו **בש"ך** (שם סי' ק) ושאר נו"כ דבכה"ג שרי בדבעד אבל אין לעשות כן לכתחלה.

ה. תאי הגזע מופקים מחלקים שהם ככלל מ"א בעלמא

והיכן שמוציאים את תאי הגזע מ"מ שליה הוא מבצית מופרת יש לדון בעוד צדדים להתירא. דיעו"י **בשו"ע** (יו"ד סי' פא סעי' ד) שכת' דשליה שהחמור נוצר בו, מותר, דפירשא בעלמא הוא. וכת' **הש"ך** (סי' ק) דכל שכן שליה של שאר בהמות שטאות. אלא דע"י **במנחת יעקב** (כ"ל סה אות יד), **בפ"ח** (סי' יב) ו**בפ"ח** (שחינו על הש"ך ונקטו דדוקא שלית חמור מותר, דהוא מאיס, ולא בשאר שלייה של שאר מיני שטאים. ו**הפלתו** (סי' ו) יצא ליישב דברי הש"ך. ו**הפמ"ג** (ש"ד סי' יא) מצדד להחמיר בזה. וכן פסק **האמרי ברוך** (על הש"ך שם). ועכ"פ ע"י **בטו"ע** (סי' פו סעי' ה) שאין בשליה, עור, גידים ועצמות משום איסור בב"ח דא"י.

ובענין ביצית מופרת. העירוני מהא דאיתא **בבכורות** (ו:): חלי דיחמורתא [נקבת היחמור שהוא א' החיות הטהורות (דברים פי"ד פס' ה). וע"י **ברש"י** (חולין ט:): שבזוזיז אין ידוע לנו איהו חיה היא], סבור רבן פמימר בעיני ניהו ואסירן, אמר רב ספרא זרעא דאילא הוא דאזיל בתר אילתא ואיידי דרחמה צר לא מזדקקא ואזיל בתר יחמורתא ונתרי. ו**פרש"י** חלי דיחמורתא - כעין ביצי זכר שהיחמורתא מוציאת מרחמן. ואסורין - משום אבר מן החי שנעקרו מן הזכר ברחם. דאזיל בתר איילתא - להיוקק לה. ונתרי - שופך זרע הרבה וקורש, ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (יו"ד סי' פא סעי' ג) דאילא דיחמורתא (פ"י) כעין ביצי זכר שיחמורת משלכת מרחמה), מותרים **קרא לעינו גרשון** שם פירש שהן ביצי נקבה הנמצאת בין גללי היחמורתא. וע"י **בתוס'** (חולין סד. ד"ה שאם) שפירוש שהטעם דשרי בכה"ג כי אתי משכבת זרע דהויא כנבלה מוסרחת. ו**הב"י** שם כתב דמשמע דטעמא דשרי משום דהוא פירשא בעלמא.

וכהב"י כת' **הב"ח** (שם), **הט"ז** (סי' ו) ו**החת"ס** (יו"ד סי' יט ד"ה ואל). וע"י **בש"ט** (בכורות ו: אות א), **בפמ"ג** (שם) ו**בחזו"ד** (סי' פא סי' ק). ומשמע מכל זה שביצית מופרת שעדיין לא השתרשה כלל אינה אלא מ"א בעלמא. אלא דאין זה ראיה גמורה כי יש לדחוק דמיידי דוקא בזרע קרוש בלבד. וע"י **ביבמות** (טו: ו**בחזו"י** (סי' לא) דעובר לפני מי יוס חשיב מ"א בעלמא.

ומ"מ לענין בב"ח מסתבר דלא חשיב בשר כלל. וע"י **באג"מ** (ח"א סי' לו ד"ה אבל) שכת' דלא כל דבר הנמצא בגוף הבהמה נחשב כבשר, וכמו דס' דג"כ לא צריך קרא שלא איסור בבשול עם חלב, שאף שבקרא לא נכתב בשר אלא גדי, מ"מ מה שאינו בשם בשר א"צ קרא לעינו משום דכוונת הקרא בשם הגדי הוא רק על בשר הגדי, עיינו עוד. וע"י עוד בסמוך.

ו. אם חשיב בשר / מראית העין

ואע"פ שאחר תהליך שכפול התאים החומר נראה כבשר או חלב ואנשים קוראים להם בשר או חלב, מ"מ נרא' שאינו בכלל בשר לדיני התורה (פרט לנדרים דאזילין בתר לשון בני"א) ואף כשמוציאים את התא מבשר בהמה י"ל כן דהרי אמרין דפנים חדשות באו לכאן. ולדעת **הרא"ש** הנ"ל דאפשר דלא אמרין בני"ד דפנים חדשות באו לכאן אכתי דלמא שיצא מתורת בשר. וע"י **בשבולי הלקט** (ח"ב סי' לד) שעור קיבה שמיבישין אותו הוי כעץ בעלמא ואין בו חשיב בשר. וכן פסק **הרמ"א** (סי' פו סעי' ז). וצ"ע.

וע"י **בסנהדרין** (טו:): דרב חנינא ורב אושעיא כל מעלי שבתא הוו עסקי בהלכות יצירה הוויברי להו יגולא תילתא ואכלי ליה. ו**פרש"י** וממילא אברו להו עגלא תילתא ע"י שהיו מצרפים אוניות ושם שבהם נברא העולם. וכת' **הש"ל** (ה' דרך חיים וישב פס' נז) דבהמה שנברא ע"י ספר יצירה כהא ד**בגמ'** הנ"ל מותר לאכלה בעודה חיה. והביאו **הפתי"ש** (יו"ד סי' סב סי' ק) וכת' דמ"מ אסור לאכלה בלא שחיטה משום מראית עין כדלעיל סי' י"ג גבי בן פקועה בן ט' חי שהפריס ע"ג קרקע. וכת' **בחשק שלמה** (יו"ד סי' צח) דבהמה שנבראה ע"י ספר יצירה מותרת משום בב"ח, וע"כ האכיל אברהם את המלאכים בב"ח, עיינו. וכן הביא **המלבי"ם** (תורה והמצוה וירא פי"ח פס' טו:). וע"י **בש"ט** (בכורות ו:), **בחזו"ס** (יו"ד סי' יט) ו**בבב"מ** פ"ד (לגרי"ה קניבסקי פ' וירא). וע"י עוד בסנהדרין (טו:): דאמר דאין בשר טמא יורד מן השמים, עיינו.

וע"י **בחזו"א** (א"ח סי' קטו סי' ק) שכת' שאיסורי אכילה כגון נבלה שנפסלו לאכילת אדם לדעת **הפ"ח** (יו"ד סי' ק) מותר, וע"כ כיון שסרחה פקא איסורה וכי אחשבה חיה כעפרא שנחפך לבשר ואין בשר זה טעון שחיטה ואין בו משום נבלה [ע"י **סנהדרין** שם בספר היורד מן השמים כו']. וע"כ משמע מדבריו שאיסור שנפסל דמי לבשר היורד מן השמים. ושמא י"ל דה"ה בני"ד דאין גם נימא דלא נפסל אכתי הוא דבר חדש. וצ"ע.

ומשום איסור מראית העין כשאוכלו עם חלב וכדו' אין לחוש כי בזה"ז מצוי בשר מהצומח שהוא פרווה ועל כן לא חיי' למראית העין, וכמו שבארנו בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון ר"ה, והכל לפי הענין.

ז. לשמחת יו"ט / בתשעת הימים

ולפי הנ"ל נראה דבשר זה אינו מועיל לקיום מצות שמחת יו"ט לדעת הסוברים דאין קיום מצות אלא ע"י בשר ויין, דהרי אין זה בשר, ק"י בגוונא שמוציאין תאי הגזע מ"מ שליה וכדו' שאין זה כלל בבשר כמבאר לעיל. וע"י משי"כ **בשמעתא עמיקתא** גליון ק"א שכת' בענין קיום מצות שמחת יו"ט במי ויין. וכן לענין אכילתם בתשעת הימים להמניחו שלא אוכלים בשר מ"מ אב י"ל דמותר שאין בו בכלל בשר. וע"י משי"כ **בשמעתא עמיקתא** גליון מ"ז בענין איסור אכילת בשר מהצומח בתשעת הימים. אולם בענין מצות אכילת בשר בשבת י"ל דלענין מצות עונג חשיב בשר דהרי טעם בשר יש בו ויש כאן משום עונג שבת. [ע"י **בכת"ס** (ח"א סי' עא ד"ה ואחר בינות, וע"י סי' צו) שכתב שבסעודת שבת הנאת מעיים בעינין ולא סגי בהנאת גרון דעונג תלוי בשביעה. וכן הוא **בהר צבי** (א"ח סי' קסג) וע"י **בפמ"ג** (סי' רע מ"ז סי' א) רש פתיחה לא"ח] ו**בכה"ח** (שם) בשם **פת"ח**]. וכמו כן מאכילים חלב מתורבתים וסאינם בכלל חלב בענין הנמנה של אכילת מאכלי חלב בחג השבועות.

מסקנא דדינא

בשר מתורבת המונפק מתא בהמה טמאה, אע"פ שיש צדדים שנחשב כפנים חדשות, מ"מ למעשה יש לאסורו. ואם הוא מונפק מבהמה טהורה באופן המותר ע"פ דין התורה כיון שיש צדדים שדינו כבשר יש להחמיר בו בכל דיני איסור בשר בחלב, ומאידיך יש מקום להחמיר שאינו כבשר בענין מצות שמחת יו"ט וכיוצ"ב, ואם הוא מונפק באופן המותר מתאי גזע שאינן בכלל בשר (כגון ממקומות שבהמה שדינם כמ"א בעלמא) נראה שמעיקר הדין אינו בכלל בשר.

וכת' **שם הפמ"ג** (שפתי דעת סי' י"ח) - והיינו דלעיל סי' א' בהג"ה כת' דמדינא יש לכתחילה להדיח אחר הצליה אם רוצים לבשלו, מפני מה"יע שלא יתאדם התבשיל, ודיעבד שרי. וכאן אשמעויען דמהג הוא אפי' בלא ביטול נוהגין להדיח, וכמ"ש בס"י ע"י בשאר בשר.

אולם **הפ"ח** בס"י ע"ו (סי' ט"ז) כת' על הרמ"א - ואנן נהגין לאכול צלי בלא הדחה כלל, משום שהדם שיצא לחוץ מישרק שריק ונורא מיישב שייב ליה, ומה שיש אחר צלייה על פני הבשר אינו אלא חמר בשר דשרי, וכן עיקר שא"צ הדחה כלל אחר שנצלה כך צורכו דהיינו כחצי צלייתו, ומהו כתב הב"י בס"י ע"ג דבשר שנצלה במו"צ ורוצים לבשלו שצריך להדיחו מקודם, ואף זה אינו מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא.

ובשולחן גבוה בס"י ע"ג (סי' י"ט) כתב על דברי הרמ"א (דהנהג להדיח כל כד אחר צלייתה) דלא נהגו כן במקומו אלא כמ"ש הרמ"א לקמן בס"י ע"ו סי' כ"ב כסברא ראשונה (להדיחו קודם הצליה ע"ש). ו**בס"י** ע"ו (סי' יז) חזר נמי על דבריו אלו דלא נהגו כן במקומו. ושוב הביא דברי הפ"ח הנזכרים (דמ"ש הב"י דבשר שנצלה ורוצים לבשלו צריך להדיחו מקודם, אינו מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא), וכתב ע"ל - ואף גם את שאמר הרב ז"ל שבשר שנבשל אחר צלייה שצריך הדחה לא נהגו כן כיון דמדינא שרי.

אלא דיעו"י **בזבחי צדק** (סי' ע"ג סי' ק"א) דכת' דכשבו לבשל הכבד או בשר אחר הצליה צריך להדיחו, וצ"ן לדברי הב"י הש"ך והפ"ח. ו**בסי' ל"ג** על דברי הרמ"א דנהגו להדיח כל כבד אחר צלייתה, כתב - אין המנהג כן אצלנו פה בגדא, אלא דוקא אם רוצים אח"כ לבשלו הוא דמדיחין אותו כמ"ש ההג"ה לעיל סי"א, אבל כשאוכלין אותו צלי אין מדיחין אותו. וחזר על זה בס"י ע"ו (סי' י"ח) דצלי שאוכלו כך א"צ הדחה, מיהו אם רוצה לבשלו אח"כ צריך לכתחילה להדיחו. והוסיף - הגם דהשולחן גבוה כת' דאף אם רוצים לבשלו אחר הצליה אין המנהג להדיחו כיון דמדינא שרי, אנו אין לנו אלא דברי מרן (בב"ש), ושכן נהגו בעירו להדיח הכבד אחר צלייתו כשרוצים לבשלו. ובשר לא ראינו מעולם שבשלו אותו אחר צליה. עכ"ד. וכ"כ **בבן איש חי** (שיש פ"ד קדושים סי' ח). ו**בכה"ח** (יו"ד סי' ע"ג סי' נ"ה וסי' ע"ו סי' כ"ח) הביא דברי השולחן גבוה והזבחי צדק, וסיים דכל א' יעשה כמנהגו.

העולה לדינא - א. לדעת הרמ"א לכתחילה יש להדיח הכבד קודם צלייתו ואחר צלייתו, בין אם רוצה לאוכלו אחר הצליה ללא ביטול, ובין אם רוצה לבשלו אחר הצליה. ובדיעבד ששכח להדיחו אין הדבר מעכב. [וכן הדין בכל בשר שאינו מוכשר, שמכשירו לאכילה ע"י צליה]. **ב.** מנהג בני ספרד שאם רוצה לאכול הכבד אחר צלייתו ללא ביטול א"צ להדיחו. אך אם רוצה לבשלו אחר הצליה יש שנהגו להחמיר לכתחילה להדיחו קודם הצליה.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב **שמעון פלולי שליט"א**
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ענינים שונים בעבודת השם

מבאר הגה"צ **רבי חיים פרידלנדר זצ"ל** (שפתי חיים, מועדים ח"ג, דרך של עליה ב' פ"ב), שפעולת האדם מתבטאת במעשה דיבור ומחשבה, והיות שאנחנו חיים בעולם החושים, על כן אנו מעריכים כל דבר לפי השגתנו אותו בחושים שלנו. המעשה היתר לראיה לשמיעה ולמישוש, ולכן "המעשה" נחשב אצלנו מציאות ממשית, מה שאין כן הדיבור, שרק חוש השמיעה מרגיש בו, ועל כן בעינינו הוא פחות מציאות מהמעשה. ואילו המחשבה שלא ניתנת אפילו לשמיעה, וכל שכן להבחנה בשאר החושים, עברונו היא כמעט מחוסרת חשיבות לחלוטין.

אך במציאות הרוחנית שהיא המציאות האמיתית הדברים הפוכים, ככל שהפעולה עדינה יותר הרי התוצאה גדולה יותר. **רבי חיים מואלוזין זצ"ל** מבאר בספרו נפש החיים, כי התוצאה של "מעשה" אינה מגיעה לגבהים כה רמים כמו תוצאות הדיבור, ולא תוצאות הדיבור כתוצאה של מחשבה. כי בהיות המחשבה רוחנית, דקה היא יותר מאשר הדיבור וכל שכן מהמעשה, משום כך היא מגיעה לעולמות יותר גבוהים.

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה"
לשמיעת השיעורים בטל. 073-8708-371

להאזנה לשיעורי בעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

© שמעתא עמיקתא – לרפז"ש של חנה בת צירל בתושח"י – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503